

تبیین عوامل مؤثر بر پایداری تحصیلی از طریق واسطه‌گری شکفتگی تحصیلی در

دانش‌آموزان دختر پایه می دوازدهم شهر شیراز

سید فرخ رضوی مطلق^۱، فرح نادری^{۲*}، فاطمه سادات مرعشان^۳، فریاز کر شیرازی^۴

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۴	پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس با پایداری تحصیلی با نقش میانجی شکفتگی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهرستان شیراز انجام شده است. روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان دختر به تعداد ۸۶۸۱ نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای مرحله‌ای ۴۰۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش از شش پرسشنامه استاندارد معنای تحصیلی هندرسون-کینگ و اسمیت (۲۰۰۶)؛ انعطاف‌پذیری خانواده شاکری (۱۳۸۲)؛ حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)؛ ادراک از محیط کلاس داندی (۲۰۰۱)؛ پایداری تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۸) و شکفتگی تحصیلی دینز و همکاران (۲۰۱۰) استفاده شد. روایی پرسشنامه‌ها با استفاده از روایی محتوایی و صوری، و پایایی آن نیز از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۴، ۰/۸۳، ۰/۸۵ و ۰/۸۲ آورده شد. نتایج نشان داد که انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس بر پایداری تحصیلی و شکفتگی تحصیلی اثر معنادار و مثبت دارند و شکفتگی تحصیلی در مدل نقش میانجی دارد. به طور کلی، نتایج بیانگر آن است که انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس به صورت مستقیم و با واسطه‌گری شکفتگی تحصیلی می‌توانند به افزایش پایداری تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز کمک کنند. تلویحات آموزشی و کاربردی مورد بحث قرار گرفته است.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۴	
نوع مقاله: پژوهشی	
واژگان کلیدی	
معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، پایداری تحصیلی و شکفتگی تحصیلی	

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۲. نویسنده مسئول: استاد گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۳. استادیار گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۴. استادیار مدعو، گروه روان‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران/ استادیار گروه روان‌شناسی، واحد آبادان،

دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران.

مقدمه

پایستگی تحصیلی همه دانش‌آموزان، به‌ویژه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه از نگرانی اصلی مسئولان و مدیران مدارس است (گلستانه و بهزاد، ۱۳۹۸؛ فرید و اشرف زاده، ۱۴۰۰؛ عظیمی، شهنی بیلاق و امیدیان، ۱۴۰۰). تحقیقات نشان می‌دهد حدود ۲۰ تا ۴۰ درصد دانش‌آموزان در مدرسه دچار عدم پایستگی تحصیلی هستند، و حدود ۵ تا ۱۰ درصد نیز عدم پایستگی تحصیلی شدید را گزارش کرده‌اند (نجفی پور و خان‌کشی، ۱۴۰۰) که نشان از اهمیت پایستگی تحصیلی است و تحقیق گلستانه و بهزاد (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که میانگین پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه ۳۶ درصد است که پایین‌تر از ۵۰ درصد می‌باشد. همچنین از اهداف اصلی نظام‌های آموزش و پرورش، پرورش دانش‌آموزانی است که بتوانند بر مسائل و مشکلات خود در زندگی به راحتی غلبه کنند (ثمری صفا، دشتی اصفهانی و پوردل، ۱۴۰۰).

افزون بر این، پایستگی تحصیلی از متغیرهای کلیدی در پیشرفت تحصیلی است که عوامل متعددی بر آن اثر می‌گذارند (نجفی پور و خان‌کشی، ۱۴۰۰). همچنین پایستگی تحصیلی، پایه و اساس ارتباط مثبت دانش‌آموزان با مدرسه و زندگی تحصیلی است و دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا به ایستادگی در رویارویی با مشکلات کوچک و بزرگ تحصیلی عادت کنند (صالحی، ۱۴۰۰). سازه پایستگی تحصیلی به صورت "توانایی دانش‌آموزان جهت غلبه بر مشکلات و چالش‌هایی که مخصوص جریان عادی زندگی روزمره تحصیلی است" تعریف می‌شود (کریم‌زاده محمدآبادی، ۱۳۹۹).

دانش‌آموزان مقطع متوسطه به علت تجربه انتقال از کودکی به نوجوانی و تغییرات سریع جسمانی و عاطفی ناشی از آن، دستخوش تغییرات زیادی می‌شوند که این تغییرات، تحریک‌پذیری سریع آنان را موجب می‌شوند، بنابراین توانایی سازگاری و برخورد با مشکلات و موانع تحصیلی در این دوران اهمیت بیشتری می‌یابد، از این رو به نظر می‌رسد برای تبیین و توصیف بیشتر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان باید عوامل تأثیرگذار بر آن مورد بحث قرار گیرد (فرید و اشرف زاده، ۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر سرزندگی تحصیلی دانش در سه سطح مختلف روان‌شناختی؛ عوامل مربوط به مدرسه- مشارکت در فرایند تحصیل و عوامل مربوط به خانواده و همسالان معرفی شده است (فرید و اشرف زاده، ۱۴۰۰).

از سوی دیگر، در سال‌های اخیر، مطالعات به‌زیستی دانش‌آموزان برای حل مجموعه متنوعی از چالش‌ها و مشکلات تحصیلی سازمان‌های آموزشی در سراسر جهان در اولویت تحقیقاتی قرار گرفته است (بنلاس^۱، ۲۰۲۱). بنابراین، محققان روان‌شناسی مثبت نگر به به‌زیستی با توجه به پیامدهای تحصیلی متعددی در میان دانش‌آموزان اهمیت زیادی قائل هستند (داتو و یوئن^۲، ۲۰۱۸؛

1. Benlahcene
2. Datu & Yuen

داتو، لآباردا و سالانگا^۱، ۲۰۲۰). در مطالعات روانی-تربیتی، مطالعه روابط شاخص‌های بهزیستی با موفقیت آموزشی به‌عنوان یک نگرانی اصلی در بین محققان مطرح شده است. تحقیقات قبلی نشان داده که بهزیستی برای یادگیری اثربخش بسیار مهم است. این تحقیقات نشان دادند که مؤلفه‌های روان‌شناسی مثبت‌نگر مانند آرامش روانی، بهزیستی ذهنی، امید، تأثیر مثبت و خوش‌بینی و شکفتگی با نتایج مثبت مختلف از جمله پیشرفت تحصیلی، درگیری تحصیلی، انگیزه و عملکرد تحصیلی ارتباط معناداری دارند (بنلاس، ۲۰۲۱). بنابراین، از میان پیشایندهای مربوط به عوامل روان‌شناختی مؤثر بر پایستگی تحصیلی، خودشکفتگی تحصیلی است (عبدی و زندی پیام، ۱۳۹۹). داینر، ویرتس، توو، کیم پریئو، چوی، اویشی، و بیسواس-دینر^۲ (۲۰۱۰) شکفتگی را به‌عنوان سازه‌ای چندبعدی از شکوفایی اجتماعی-روانی ارائه داد که شامل صلاحیت، خوش‌بینی، هدف در زندگی، روابط بین فردی مثبت و عزت نفس افراد است. تحقیقات زیادی نشان داده‌اند که شکفتگی پیامدهای مطلوب متعددی از جمله عواطف مثبت، پشتکاری در تحقق اهداف فردی، رضایت از زندگی، سلامت جسمی و روانی، تأمین نیازهای اساسی روان‌شناختی (خودمختاری، شایستگی و وابستگی) و عزت نفس افراد را افزایش می‌دهد (بنلاس، ۲۰۲۱). همچنین، یکی از سازه‌های اصلی روان‌شناسی مثبت‌نگر خود شکفتگی است. شکفتگی به نوع زندگی کردن توأم با خوش‌بینی دائمی در عملکردهای انسان اشاره دارد (حسینی و کرد، ۱۴۰۰). این سازه دارای چهار مؤلفه نپکی، زاینده‌گی، رشد و انعطاف‌پذیری است (مرادی سیاه‌افشاری، قاسمی و قمرانی، ۱۳۹۴).

دانش‌آموزانی به شکفتگی تحصیلی بالا دست می‌یابند، مجموعه وسیعی از توانمندی‌های شناختی، روان‌شناختی و اجتماعی دارند که از نتیجه موقعیت‌های تجربی و واقعی در طول زندگی حاصل می‌شود و یکی از ویژگی‌های اساسی دیگر دانش‌آموزانی شکفتگی، درگیری ذهنی است که با غرق شدن در کار و غوطه‌وری کامل در یک فعالیت که به‌طور ذاتی لذت‌بخش است، توصیف می‌شود (حسینی و کرد، ۱۴۰۰). پژوهش داتو و یوئن^۳ (۲۰۱۸) نشان داد که شکفتگی تحصیلی اثر مستقیم و معناداری بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد. همچنین تحقیق عبدی و زندی پیام، (۱۳۹۹) نشان داد که بین شکفتگی تحصیلی و عملکرد تحصیلی و پایستگی تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد.

از پیشایندهای دیگر مربوط به عوامل مدرسه-مشارکت در فرایند تحصیل سرزندگی تحصیلی، معنای تحصیلی است (سلطانی بناوندی و خضری مقدم، ۱۳۹۶). تحقیقات نشان داده‌اند که معنای تحصیلی با پایستگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری دارد و معنای تحصیلی سازه پایستگی

1. Datu, Labarda, & Salanga
2. Diener, Wirtz, Tov, Kim-Prieto, Choi, Oishi, & Biswas-Diener
3. Datu & Yuen

تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند (سلطانی بناوندی و خضری مقدم، ۱۳۹۶). منظور از معنا دلالت درونی تحصیل است. حرفه، استقلال، آینده، یادگیری، ارتباط، دنیای پیرامون، رشد خویشتن، گام بعدی و فشار رهایی مؤلفه‌های معنای تحصیلی هستند (جعفری و حجازی، ۱۳۹۹).

افزون بر این، تحقیق فتحی و جمال آبادی (۱۳۹۶) نشان داد که حمایت تحصیلی بر پایستگی تحصیلی دانشجویان اثر مثبت و معناداری دارد و توانایی پیش‌بینی پایستگی تحصیلی را دارد. بر اساس مارتین، برنز، کولی، بوستویک، فلسکن و مک کارتی^۱ (۲۰۲۱) حمایت تحصیلی دارای سه مؤلفه ارتباط آموزش، سازمان‌دهی و وضوح آموزش و بازخورد است. حمایت تحصیلی یک سازه چندبعدی است که نقش معلم_ دانش‌آموزان، معلم_ والدین و والدین_ همسالان ترکیب‌هایی ایجاد می‌کند که این ابعاد در افزایش کیفیت و کمیت فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان نقش دارند. حمایت تحصیلی نوعی حمایت اجتماعی است حمایت معلمان، حمایت همسالان و حمایت والدین ابعاد آن می‌باشند (فتحی و جمال آبادی، ۱۳۹۶). افزون بر این، تحقیقات نشان داده‌اند ادراک از محیط کلاس از سوی دانش‌آموزان اثر مستقیم و معناداری بر پایستگی تحصیلی آنها دارد (بایرام نژاد و یاراحمدی، ۱۳۹۹). به فضای روان‌شناختی و شکل فیزیکی مدرسه محیط کلاس می‌گویند که یکی از حوزه‌های مهم زندگی دانش‌آموزان است. در حقیقت محیط کلاس فضا یا موقعیتی است که دانش‌آموزان یا معلمان در آن با یکدیگر تعامل دارند. وقتی دانش‌آموزان محیط کلاس را به‌صورت مثبت ادراک می‌کنند، عملکرد زیاد و نگرش‌های مثبت مدرسه و کلاس خواهند داشت (بایرام نژاد و یاراحمدی، ۱۳۹۹) و تحقیق بایرام‌نژاد و یاراحمدی (۱۳۹۹) نشان داد که بین ادراک از محیط کلاس با پایستگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

از سوی دیگر، بر اساس تحقیقات مارتین و مارش^۲ (۲۰۰۸)، عوامل مربوط به خانواده و همسالان نیز بر پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر هستند. همچنین پیشایندهای مربوط به عوامل به خانواده و همسالان سرزندگی تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده است (سلطانی بناوندی و خضری مقدم، ۱۳۹۹). خانواده نقش مهمی در پایستگی تحصیلی فرزندان دارد. به میزان تغییرانی که در نقش‌ها، قوانین، کنترل و انضباط خانواده وجود دارد، انعطاف‌پذیری خانواده می‌گویند. زمانی خانواده انعطاف‌پذیر باشد، مدیریت و رهبری خانواده به‌صورت دموکراتیک است و حالت استبدادی کمتری دارد (سلطانی بناوندی و خضری مقدم، ۱۳۹۹).

پایستگی تحصیلی از جمله موضوعات اساسی و مهم است و یادآوری آن به دانش‌آموزان بسیار ضرورت دارد؛ درحالی‌که پایستگی تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است، اما این سازه کمتر در مرکز توجهات پژوهش‌ها قرار گرفته است (زینلی و اکبری، ۱۳۹۹). بیشتر شواهد تجربی و پژوهشی به تأثیر جداگانه معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت

تحصیلی و ادراک از محیط کلاس بر پایداری تحصیلی در دانش‌آموزان پرداخته (زینلی و اکبری، ۱۳۹۹؛ کریم‌زاده محمدآبادی، ۱۳۹۹؛ بایرام‌نژاد و یاراحمدی، ۱۳۹۹) و کمتر به تأثیر این عوامل به‌طور هم‌زمان توجه کرده‌اند. لازم به ذکر است که امروزه پژوهشگران صاحب جایگاه در این موضوع، تأثیرگذاری و بررسی هم‌زمان متغیرها را پیشنهاد داده‌اند (کلاین، ۲۰۱۵). مهم‌تر اینکه پژوهش‌های علمی کمی درباره پایداری تحصیلی در جامعه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه انجام شده است. افزون بر این، اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر بر آن است با تدوین مدلی برای پیش‌بینی متغیرهای تحقیق و پایداری تحصیلی، بتواند خلأ پژوهشی در این حوزه را کاهش دهد و به غنای پیشینه تجربی موضوع کمک قابل توجهی داشته باشد. افزون بر این، اهمیت متغیر میانجی در تحقیقات صورت گرفته مورد غفلت واقع شده است که در این پژوهش به نقش متغیر میانجی، نیز توجه شده است.

در کل، با توجه به مطالب مذکور، یافته‌های از این موضوع حمایت می‌کنند که همبستگی بالقوه‌ای بین معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، شکستگی تحصیلی و پایداری تحصیلی وجود دارد. با این حال، شواهد تجربی تا به امروز منحصراً از نمونه‌های غربی به دست آمده و تعمیم نتایج به جمعیت دانش‌آموزان ایرانی دختر در مقطع متوسطه نامعلوم است. همچنین در داخل کشور بیشتر تحقیقات در این زمینه، با دانشجویان و دانشجویان علوم پزشکی انجام شده است. به‌طور خاص، هنوز مشخص نشده است که پایداری تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم تا چه اندازه‌ای تحت تأثیر معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، شکستگی تحصیلی و پایداری تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، این تأثیر معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، شکستگی تحصیلی بر پایداری تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم در سطح ملی و بین‌المللی نیز به صورت ناشناخته باقی مانده است، به طوری که محققان خواستار تمرکز بیشتر در این موضوع هستند (مارتین و مارش، ۲۰۰۸؛ داتو و یوئن، ۲۰۱۸). در نهایت و مهم‌تر از همه، با اینکه توجه به نقش شکستگی تحصیلی در ادبیات اخیر به‌طور قابل توجهی افزایش یافته است؛ اما تاکنون هیچ تحقیق تجربی اقدام به بررسی نقش شکستگی تحصیلی به عنوان واسطه احتمالی در رابطه بین معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، شکستگی تحصیلی و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم در سطح ملی و بین‌المللی نکرده است. بنابراین، به منظور کاهش شکاف‌های پژوهشی یاد شده، برای اولین بار این تحقیق مدلی را در دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز بررسی می‌کند که در آن به صورت مستقیم تأثیر معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس، شکستگی تحصیلی بر پایداری تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم ارزیابی می‌شود.

همچنین، نقش معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس در پیش‌بینی شکفتگی تحصیلی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. سرانجام، به نقش شکفتگی تحصیلی به‌عنوان واسطه احتمالی در رابطه بین معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس و پایستگی تحصیلی پرداخته می‌شود. بنابراین تحقیق حاضر با هدف بررسی رابطه بین معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس و پایستگی تحصیلی از طریق واسطه‌گری شکفتگی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز انجام شد و در تحقیق حاضر به این سؤال پاسخ داده می‌شود که «آیا تأثیرات معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس بر پایستگی تحصیلی از طریق واسطه‌گری شکفتگی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز معنادار است یا نه؟»

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر با در نظر گرفتن هدف آن، کاربردی با توجه به اینکه مداخله‌ای در ایجاد داده‌ها صورت نگرفته است، توصیفی از نوع همبستگی است. همچنین این پژوهش از نوع مدل یابی معادلات ساختاری است. جامعه آماری مورد مطالعه کلیه دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم مقطع متوسطه دوم شهر شیراز در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ به حجم ۸۶۸۱ نفر بودند. حجم نمونه ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم مقطع متوسطه دوم بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری بدین صورت بود که ابتدا مجوزهای لازم از آموزش و پرورش کل شهر شیراز گرفته شد و پس از اخذ مجوز و دریافت آمار کل دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم مقطع متوسطه دوم، ابتدا شهر شیراز به چهار ناحیه تقسیم شد. ناحیه اول شامل ۱۲ مدرسه (بنت‌الهدی صدر، توحید، زینب کبری (س)، امام علی (ع)، ایمان، حاج توحیدی، مطهر ۲، پروین دخت امین لاری ۱، شهید جاسب رضایی، دکتر علالدین بهشتی، کامیاب، طباطبایی) است، ناحیه دوم شامل ۱۷ مدرسه (حجاب، شهید محمد علی رجبی، ثامن الائمه، فرود قلاتی، دکتر حسابی ۱، حاج محمد بزرگی ۱، محدثه، حضرت معصومه (س)، طوبی، شهیدان پژمان، امتیاز، ولایت فقیه، احسان، امین فاطمه الزهرا، رضوان، صحت، طلوع مهر) است، ناحیه سوم شامل ۱۳ مدرسه شهدای بدر، شهید محمد تقی دستغیب، سروش، عدالت، عرفان، فروزان، معراج، منصورداربر، علی‌اکبر فرمانی، علوی، محدثه، شهدای شلمچه، فرزندگان ۳) است و ناحیه چهارم شامل ۱۰ مدرسه (حضرت ابوالفضل (ع) ۱، حضرت معصومه (س) ۱، حضرت فاطمه الزهراء (س) ۱، الزهراء ۱، حضرت رقیه (س)، ناظمیه، شهیده زهره بنیانیان ۱، راضیه، دوازده امامی، حضرت زینب (س) است و از بین نواحی آموزش و پرورش شهر شیراز به شکل تصادفی، دو ناحیه انتخاب شده و سپس از بین مدارس متوسطه دوم در هر ناحیه، ۹ مدرسه دخترانه

به تصادف انتخاب شدند و در مرحله بعد از هر مدرسه دخترانه دو کلاس (دوازدهم) انتخاب شد که دانش‌آموزان آن کلاس به پرسشنامه‌های معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس پایستگی تحصیلی و شکفتگی تحصیلی پاسخ دادند. در اجرای این تحقیق به ملاحظات اخلاقی توجه شد؛ پیش از توزیع پرسشنامه‌ها، دانش‌آموزان از موضوع و هدف مطالعه مطلع شدند و در صورت نداشتن رضایت از نمونه خارج شدند، دانش‌آموزان آزادی کامل برای شرکت و عدم شرکت در تحقیق را داشتند، به آنها اطمینان داده شد که از اطلاعات خصوصی و شخصی محافظت خواهد شد. در این پژوهش ۴۰۰ پرسشنامه توزیع شد که از این تعداد ۵۰ پرسشنامه به صورت ناقص پر شده بود، لذا از تحلیل کنار گذاشته شدند و در پایان ۳۵۰ پرسشنامه (مطابق با حجم نمونه) کامل و بررسی شد. برای تحلیل داده‌ها از دو نرم‌افزار SPP24 و Amos24 استفاده شد. در زمینه ملاحظات اخلاقی به دانش‌آموزان شرکت-کننده اطمینان داده شد که پرسشنامه‌ها بی‌نام و محرمانه هستند و اطلاعات آنان در اختیار هیچ فردی قرار نمی‌گیرد و اطلاعات به صورت جمعی مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

پرسشنامه‌ها

پرسشنامه پایستگی تحصیلی

پرسشنامه پایستگی تحصیلی توسط مارتین و مارش (۲۰۰۸) طراحی شد و این پرسشنامه دارای ۴ گویه است که در یک طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم=۵ تا کاملاً مخالفم=۱ نمره‌گذاری می‌شود. حداقل و حداکثر نمره در این مقیاس به ترتیب ۵ و ۲۰ است. در تحقیق حاضر، روایی تک عاملی مرتبه اول مقیاس با روش تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفت (GFI=۰/۹۴۱، CFI=۰/۹۳۷، NFI=۰/۹۵۴ و RMSEA=۰/۰۶۱). همچنین ضریب آلفای کرونباخ مقیاس برابر با ۰/۸۵ به دست آمد.

پرسشنامه معنای تحصیلی

پرسشنامه معنای تحصیل^۲ توسط هندرسون-کینگ و اسمیت^۳ (۲۰۰۶) طراحی شده و دارای ۸۶ گویه است که شامل ۱۰ مؤلفه است. مؤلفه‌های این پرسشنامه عبارت‌اند از: حرفه (۱۱ گویه)، استقلال (۵ گویه)، آینده (۳ گویه)، یادگیری (۱۰ گویه)، خود (۱۱ گویه)، گام بعدی (۳ گویه)، اجتماعی (۱۲ گویه)، دنیای پیرامون (۸ گویه)، فشار روانی (۱۲ گویه)، رهایی (۱۱ گویه). پاسخ به گویه‌ها در یک مقیاس لیکرتی شامل خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد صورت می‌گیرد که به ترتیب نمره‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ به هر نوع گزینه اختصاص می‌یابد. در

1. Academic Buoyancy Questionnaire
2. Meaning of Education Questionnaire
3. Henderson-King and Smith

تحقیق حاضر، روایی ده عاملی مرتبه اول مقیاس با روش تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفت؛ (GFI = ۰/۹۳۰، CFI = ۰/۹۴۲، NFI = ۰/۹۵۰، RMSEA = ۰/۰۶۴). همچنین ضریب آلفای کرونباخ مقیاس برابر با ۰/۸۳ به دست آمد.

پرسشنامه انعطاف‌پذیری خانواده

پرسشنامه انعطاف‌پذیری خانواده (با اقتباس از الگوی مدور ترکیبی السون (۱۹۹۹) درباره خانواده، به وسیله شاکری (۱۳۸۲) ساخته شده است و دارای ۱۶ گویه است و توسط فرزندان خانواده پاسخ داده می‌شود تا از طریق پاسخ آنها میزان انعطاف‌پذیری موجود در خانواده مشخص گردد. پاسخ سؤالات به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف ارائه شده است. در تحقیق حاضر، روایی تک‌عاملی مرتبه اول مقیاس با روش تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفت (GFI = ۰/۹۲۵، CFI = ۰/۹۵۷، NFI = ۰/۹۴۸، RMSEA = ۰/۰۶۰). همچنین ضریب آلفای کرونباخ مقیاس برابر با ۰/۸۶ به دست آمد.

پرسشنامه حمایت تحصیلی

پرسشنامه حمایت تحصیلی^۲ توسط ساندرز و پلانکت^۳ (۲۰۰۵) طراحی شد. این پرسشنامه شامل ۲۴ گویه در طیف ۴ درجه‌ای لیکرت است که به صورت کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم نمره‌گذاری می‌شود (از ۱ تا ۴). این پرسشنامه دارای چهار خرده‌مقیاس حمایت تحصیلی از سوی همسالان، پدر، مادر و معلم است که هر خرده‌مقیاس از طریق شش سؤال مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در تحقیق حاضر، روایی چهار عاملی مرتبه اول مقیاس با روش تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفت (GFI = ۰/۹۱۲، CFI = ۰/۹۲۰، NFI = ۰/۹۳۸، RMSEA = ۰/۰۶۷). همچنین ضریب آلفای کرونباخ مقیاس برابر با ۰/۸۴ به دست آمد.

پرسشنامه ادراک از محیط کلاس

پرسشنامه اندازه‌گیری ادراک از محیط کلاس^۴ توسط دندی^۵ (۲۰۰۱) و در قالب ۴۹ گویه طراحی شد و هدف آن سنجش کیفیت آموزشی از ابعاد مختلف (ادراک دانشجو از یادگیری، ادراک دانشجو از استاد، ادراک دانشجو از توانایی علمی خود، ادراک دانشجو از جو آموزشی و ادراک دانشجو از شرایط اجتماعی خود) در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (خیلی کم: ۱، کم: ۲، متوسط: ۳، زیاد: ۴ و خیلی زیاد: ۵) است. در تحقیق حاضر، روایی پنج عاملی مرتبه اول مقیاس با روش تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفت (GFI = ۰/۹۶۷، CFI = ۰/۹۸۰، NFI = ۰/۹۹۱، RMSEA = ۰/۰۵۹). همچنین ضریب آلفای کرونباخ مقیاس برابر با ۰/۸۳ به دست آمد.

1. Flexibility of the Family Questionnaire
2. Education Support Questionnaire
3. Sands and Plunkett
4. Understanding the Classroom Environment Questionnaire
5. Dendi

پرسشنامه شکفتگی تحصیلی

پرسشنامه ۸ سؤالی شکفتگی تحصیلی^۱ توسط دینر و همکاران (۲۰۱۰) طراحی شده است. نمره‌گذاری به صورت طیف ۷ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۷) است. حداقل و حداکثر نمره پرسشنامه شکفتگی تحصیلی به ترتیب ۸ و ۵۶ است. روایی پرسشنامه شکفتگی، از طریق روایی صوری و محتوایی به شیوه داوری تخصصی و از حیث انطباق با بنیان نظری آن توسط ۳ تن از متخصصان روان‌شناسی صورت گرفته است. در تحقیق حاضر، روایی تک‌عاملی مرتبه اول مقیاس با روش تحلیل عاملی مورد تأیید قرار گرفت ($GFI = 0/939$ ، $CFI = 0/924$ ، $NFI = 0/943$ و $RMSEA = 0/068$). همچنین ضریب آلفای کرونباخ مقیاس برابر با ۰/۸۲ به دست آمد.

در این پژوهش برای تحلیل مقدماتی داده‌ها از آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد و ضریب همبستگی)، برای ارزیابی مدل پیشنهادی از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری و برای بررسی روابط غیرمستقیم متغیرها از روش بوت استرپ صدکی^۲ و بوت استرپ سوداری تصحیح شده^۳ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

جدول شماره ۱: توزیع آزمودنی‌ها بر حسب رشته تحصیلی

تعداد	رشته تحصیلی
۱۴۰	انسانی
۲۰۳	تجربی
۵۷	ریاضی- فیزیک
۴۰۰	کل

اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به گروه نمونه مانند جنسیت، سن، و رشته تحصیلی و پایه تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج بیانگر آن بود که دختران ۱۰۰ درصد (۴۰۰ نفر) از شرکت‌کنندگان را به خود اختصاص دادند شرکت‌کنندگان همگی ۱۸ سال داشتند. افزون بر آن یافته‌ها حاکی از آن بود که رشته تحصیلی علوم تجربی با فراوانی ۲۰۳ نفر معادل ۵۰/۷۵ درصد بیشترین و رشته تحصیلی ریاضی- فیزیک با فراوانی ۵۷ نفر معادل ۱۴/۲۵ درصد کمترین تعداد از شرکت‌کنندگان را به خود اختصاص دادند. همچنین پایه دوازدهم با فراوانی ۴۰۰ نفر معادل

1. Academic Flourishing Questionnaire
 2. Percentile bootstrap
 3. Bias-corrected bootstrap

۱۰۰ درصد از شرکت‌کنندگان را به خود اختصاص دادند که اطلاعات مربوط به رشته تحصیلی در بالا ارائه شده است.

در این بخش ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش، برای کل آزمودنی‌ها آورده شده است. چون متغیرها دارای توزیع نرمال هستند، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌کنیم. در جدول شماره ۲-۴ نتایج ضرایب همبستگی بین متغیرها نشان داده شده است.

جدول شماره ۲: ضرایب همبستگی ساده بین متغیرهای تحقیق در کل آزمودنی‌ها

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱ پایستگی تحصیلی							
۲ معنای تحصیلی	۰/۴۰۰*						
۳ انعطاف‌پذیری خانواده	۰/۵۴۴*	۰/۶۴۲*					
۴ حمایت تحصیلی	۰/۴۶۱*	۰/۴۹۸*	۰/۳۸۴*				
۹ ادراک از محیط کلاس	۰/۵۴۳*	۰/۳۷۴*	۰/۶۳۴*	۰/۴۳۵*			
۱۰ شکستگی تحصیلی	۰/۴۴۶*	۰/۴۷۷*	۰/۵۳۷*	۰/۳۶۵*	۰/۴۶۹*		

*= در سطح ۹۵ درصد معنادار است

همان‌طور که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد ضرایب همبستگی بین همه متغیرهای پژوهش در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار هستند. این امر حکایت از انتخاب مناسب متغیرها در این پژوهش، براساس پیشینه پژوهشی و مطالعات انجام گرفته در گذشته دارد. این تحلیل‌های همبستگی بینشی در خصوص روابط بین متغیرهای پژوهش را فراهم می‌کنند. برای آزمون هم‌زمان روابط مفروض در پژوهش حاضر، روش مدل‌یابی معادلات ساختاری اعمال گردیده است. پیش از تحلیل داده‌ها با استفاده از روش آماری مدل‌یابی معادلات ساختاری، ابتدا پیش‌فرض‌های نرمال بودن چندمتغیری، خطی بودن، هم‌خطی چندگانه و استقلال خطاها آزمون و تأیید شدند.

جدول شماره ۳: آزمون نرمال بودن داده‌ها و هم‌خطی متغیرهای برون‌زا

متغیر	کجی	کشیدگی	آماره تحمل	VIF
پایستگی تحصیلی	-۰/۰۲۸	-۰/۹۲۴	۰/۴۶۳	۲/۱۵۹
معنای تحصیلی	۰/۰۷۳	-۰/۴۹۸	۰/۳۷۱	۲/۶۹۶
انعطاف‌پذیری خانواده	۰/۳۴۴	-۱/۲۲۹	۰/۲۴۶	۴/۰۵۹
حمایت تحصیلی	۰/۰۵۳	-۰/۴۹۹	۰/۲۵۶	۳/۹۰۳
ادراک از محیط کلاس	-۰/۰۴۳	-۱/۱۰۶	۰/۶۲۹	۱/۵۹۰
شکستگی تحصیلی	۰/۱۲۵	-۰/۷۳۲	۰/۵۸۵	۱/۷۰۸

جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون‌های کجی^۱ و کشیدگی^۲ استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۲ ذکر شده است. با توجه به این‌که آماره‌های کجی و کشیدگی متغیرهای پژوهش همه بین ۲- تا ۲+ بودند، فرض نرمال بودن داده‌ها تأیید می‌شود (کلاین^۳، ۲۰۱۵). همچنین جهت بررسی هم خطی چندگانه، از آماره تحمل^۴ و عامل تورم واریانس^۵ استفاده شد که نتایج آن مطابق جدول شماره ۳ بود. طبق این جدول، برای همه متغیرها آماره عامل تورم واریانس، کمتر از ۱۰ و آماره تحمل بیشتر از ۰/۱۰ بود. بنابراین، مفروضه عدم هم خطی چندگانه رعایت شده بود. همچنین برای آزمون مفروضه استقلال خطاها از آزمون دوربین-واتسون استفاده شد و مقدار آن برابر ۲/۰۸ به دست آمد که قرار داشتن آن در بازه ۱/۵-۲/۵، بیانگر رعایت مفروضه استقلال خطاهاست (کلاین، ۲۰۱۵).

جدول شماره ۴: شاخص‌های نیکویی برازش مدل اولیه

RMSEA	NFI	RFI	IFI	TLI	CFI	χ^2	df	df	χ^2	شاخص نیکویی برازش
۰.۳۳۶	۰.۹۳۱	۰.۹۳۷	۰.۸۴۶	۰.۹۶۳	۰.۸۴۳	۹.۱۸	۲۱	۱۹۲.۷۸		مدل اولیه
۰.۰۶۸	۰.۹۳۴	۰.۹۶۱	۰.۹۵۱	۰.۹۸۸	۰.۹۴۸	۲.۱۹۷	۲۲	۵۶.۴۹۶		مدل نهایی

با توجه به رعایت مفروضه‌ها می‌توان ضرایب مسیر و برازندگی مدل پیشنهادی بر اساس معیارهای برازندگی را ارزیابی کرد. جدول شماره ۴ برازش مدل پیشنهادی و نهایی آزمون شده را بر اساس شاخص برازندگی نسبت خنثی دو به درجه آزادی، شاخص افزایشی^۶، شاخص برازندگی تطبیقی^۷، شاخص برازندگی غیر تطبیقی^۸، شاخص برازندگی^۹، ریشه دوم واریانس خطای تقریب^{۱۰} و احتمال نزدیکی برازندگی^{۱۱} نشان می‌دهد.

با توجه به داده‌های جدول شماره ۴ شاخص جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA=۰.۳۳۶) نشان می‌دهد که مدل پیشنهادی برازش ندارد و نیاز به اصلاح دارد. برای

- 1 . Skewness
- 2 . Kurtosis
- 3 . Kline
- 4 . Tolerance
- 5 . Variance Inflation Factor (VIF)
- 6 . Incremental Fit Index (IFI)
- 7 . Comparative Fit Index (CFI)
- 8 . NonComparative Fit Index (NCFI)
- 9 . Normed Fit Index (NFI)
- 10 . Goodness of Fit Index (GFI)
- 11 . Root Mean Square Error Approximation (RMSEA)

اصلاح مدل، رابطه معنای تحصیلی به پایداری تحصیلی حذف شده است و مدل نهایی به صورت زیر به دست آمده است. با توجه به داده‌های جدول شماره ۳، همه شاخص‌های برازندگی همچون مقادیر مقدار مجذور کای (χ^2)، شاخص هنجار شده مجذور کای (χ^2/df)، شاخص برازندگی هنجار شده (NFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI)، شاخص توکر-لویس (TLI) و شاخص جذرمیانگین مجذورات خطا (RMSEA) نشان‌دهنده برازش قابل قبول الگوی نهایی با داده‌ها هستند.

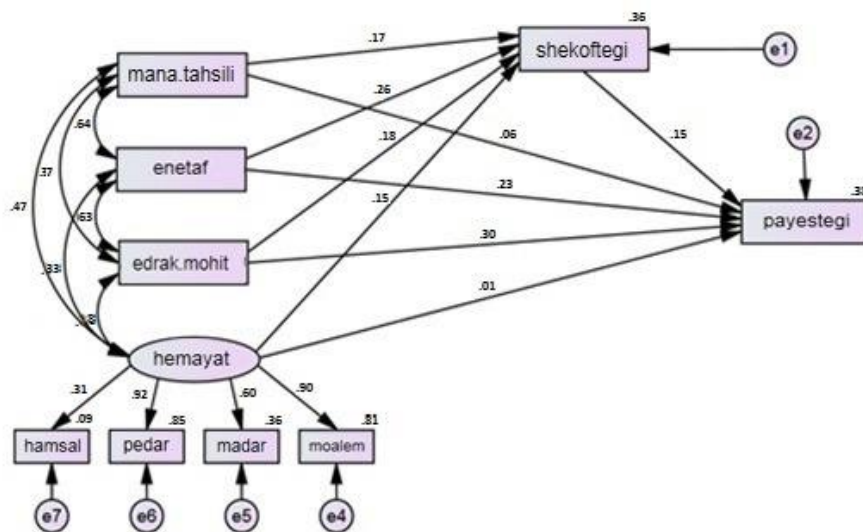
طبق مقادیر به دست آمده در جدول شماره ۴، مدل پیشنهادی در برخی شاخص‌های برازش از جمله ریشه دوم واریانس خطای تقریب برازش مطلوبی نبود؛ از این رو، مدل پیشنهادی با همبسته کردن خطاهای زیر مقیاس‌های متغیر درون‌زا اصلاح شد و شاخص‌های برازش اصلاح شده نهایی، دوباره مورد ارزیابی قرار گرفت و ملاحظه شد که مدل اصلاح شده نهایی در تمام شاخص‌های برازش از برازش مطلوبی برخوردار است. شکل ۲ ضرایب استاندارد مسیره را در مدل نهایی آزمون شده نشان می‌دهد که الگوی ساختاری، مسیره‌ها و ضرایب استاندارد آنها در مدل پیشنهادی و نهایی در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول شماره ۵: ضرایب مسیر اثرات مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل استاندارد اولیه

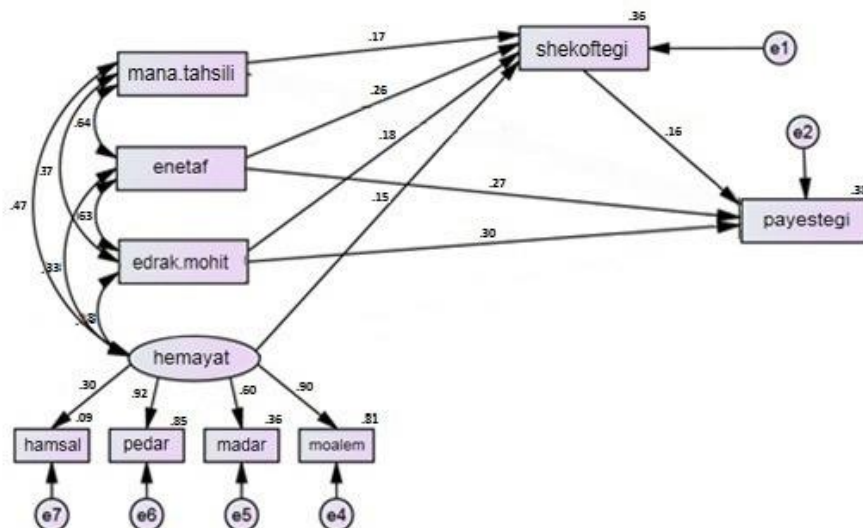
و نهایی

مدل نهایی			مدل اولیه			مسیره‌ها
p	ضرایب	نوع مسیر استاندارد	p	ضرایب	نوع مسیر استاندارد	
	(β)			(β)		
-	-	مستقیم	۰.۶۳۰	۰.۰۳۷	مستقیم	معنای تحصیلی - پایداری تحصیلی
۰.۰۲۹	۰.۱۷۰	مستقیم	۰.۰۲۷	۰.۱۷۳	مستقیم	معنای تحصیلی - شکفتگی تحصیلی
۰.۰۰۴	۰.۲۱۹	مستقیم	۰.۰۲۳	۰.۱۹۹	مستقیم	انعطاف‌پذیری خانواده - پایداری تحصیلی
۰.۰۰۲	۰.۲۶۳	مستقیم	۰.۰۰۲	۰.۲۶۲	مستقیم	انعطاف‌پذیری خانواده - شکفتگی تحصیلی
-	-	مستقیم	۰.۹۸۳	-۰.۰۰۲	مستقیم	حمایت تحصیلی - پایداری تحصیلی
۰.۰۳۰	۰.۱۴۹	مستقیم	۰.۰۳۹	۰.۱۴۲	مستقیم	حمایت تحصیلی - شکفتگی تحصیلی
۰.۰۰۰۱	۰.۲۷۱	مستقیم	۰.۰۰۰۱	۰.۲۷۶	مستقیم	ادراک از محیط کلاس - پایداری تحصیلی
۰.۰۱۴	۰.۱۸۲	مستقیم	۰.۰۱۳	۰.۱۸۴	مستقیم	ادراک از محیط کلاس - شکفتگی تحصیلی
۰.۰۳۰	۰.۱۴۰	مستقیم	۰.۰۴۴	۰.۱۳۴	مستقیم	شکفتگی تحصیلی - پایداری تحصیلی

مطابق با جدول شماره ۵، تمام مسیرهای مستقیم در مدل نهایی معنادار هستند به این صورت که بین معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس و شکستگی تحصیلی با پایستگی تحصیلی به صورت مستقیم رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

شکل ۱: مدل اولیه در حالت غیراستاندارد برای رابطه غیرمستقیم شکستگی تحصیلی

شکل ۲: مدل اولیه در حالت استاندارد برای رابطه غیرمستقیم شکستگی تحصیلی

جدول شماره ۶. نتایج آزمون بوت استراپ ماکرو پریچر و هیز برای تمامی مسیرهای واسطه‌ای

روابط غیرمستقیم						
مدل نهایی		مدل اولیه		متغیر وابسته	متغیر میانجی	متغیر مستقل
P	بوت استراپ	P	بوت استراپ			
۰.۰۹۱	۰.۰۰۸	۰.۱۱۱	۰.۰۰۷	پایستگی تحصیلی	شکفتگی تحصیلی	معنای تحصیلی
۰.۰۴۶	۰.۰۸۴	۰.۰۶۱	۰.۰۷۵	پایستگی تحصیلی	شکفتگی تحصیلی	انعطاف‌پذیری خانواده
۰.۰۴۰	۰.۱۷۴	۰.۰۶۹	۰.۱۵۵	پایستگی تحصیلی	شکفتگی تحصیلی	حمایت تحصیلی
۰.۰۵۰	۰.۰۱۶	۰.۰۵۳	۰.۰۱۵	پایستگی تحصیلی	شکفتگی تحصیلی	ادراک از محیط کلاس

در این پژوهش برای تعیین معناداری رابطه غیرمستقیم متغیرها و بررسی واسطه‌ای پایستگی تحصیلی، از آزمون بوت استراپ استفاده شده که نتایج آن در جدول شماره ۶ آمده است. بدین منظور ابتدا اثر کلی متغیر برون‌زا به درون‌زا بدون حضور واسطه تعیین شد که نتایج نشان داد، بین معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس با پایستگی تحصیلی بدون حضور شکفتگی تحصیلی، رابطه معنادار وجود دارد. مطابق با جدول شماره ۶، آزمون میانجی‌گری نشان داد، با وجود معنادار بودن روابط غیرمستقیم، روابط مستقیم معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری، حمایت تحصیلی، ادراک از محیط کلاس به پایستگی تحصیلی بدون حضور شکفتگی تحصیلی همچنان معنادار بود؛ بنابراین، خود شکفتگی تحصیلی در این روابط، میانجی جزئی است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین تأثیر معنای تحصیلی، انعطاف‌پذیری خانواده، حمایت تحصیلی و ادراک از محیط کلاس بر پایستگی تحصیلی با توجه به نقش میانجی شکفتگی تحصیلی انجام شد. برای تحقق این هدف با استفاده از مطالعات تجربی موجود، مدل مفهومی پیشنهاد شد و با استفاده از روش تحلیل مسیر آزمون شد. در پاسخ به سؤالات تحقیق، نتایج نشان داد که مدل مفهومی پیشنهادی با داده‌های گردآوری‌شده برازش مناسبی داشت و تحلیل مسیر و آزمون میانجی نشان داد که شکفتگی تحصیلی در مدل مذکور نقش میانجی دارد در ادامه به نتایج دیگر پرداخته می‌شود.

اولین یافته این تحقیق، اثر مستقیم انعطاف‌پذیری خانواده دانش‌آموزان دختر مقطع دوازدهم شهر شیراز بر پایستگی تحصیلی آنان است. این رابطه در پژوهش حاضر مثبت و معنادار به دست آمد. این یافته با نتایج تحقیق (سلطانی بناوندی و خضری مقدم، ۱۳۹۹) همسوست. سازه پایستگی تحصیلی به صورت «توانایی دانش‌آموزان برای غلبه بر مشکلات و چالش‌هایی که مخصوص جریان عادی زندگی روزمره تحصیلی است» تعریف می‌شود. به نظر مارتین و مارش، عوامل پیش‌بینی‌کننده پایستگی تحصیلی در مؤلفه‌های محیطی، خانوادگی و روان‌شناختی قرار می‌گیرند (سلطانی بناوندی و خضری مقدم، ۱۳۹۹، فرید و اشرف زاده، ۱۴۰۰). بنابراین، خانواده نقش مهمی در پایستگی تحصیلی فرزندان دارد. انعطاف‌پذیری خانواده، به میزان تغییرانی که در نقش‌ها، قوانین، کنترل و انضباط خانواده وجود دارد، اتلاق می‌شود. در تبیین این یافته می‌توان گفت که پایه و اساس خانواده، انعطاف‌پذیری گفت‌وگو، پاسخ‌گویی بالا و ایجاد استقلال است. در خانواده‌های دانش‌آموزان دختر مقطع دوازدهم شهر شیراز شرایطی به وجود می‌آید که دانش -

آموزان دختر مقطع دوازدهم شهر شیراز بتوانند، عواطف و احساساتشان را ابراز کنند، و به شرکت فعال و آزاد در بحث و تبادل نظر و تعامل در موضوعات متنوع بپردازند. همچنین داشتن روابط گرم و صمیمی و آزادی در بیان احساسات و مشورت با یکدیگر، از ویژگی‌های بارز خانواده معطف است. در خانواده انعطاف‌پذیری، فرزندان تصور می‌کنند که مورد پذیرش هستند و در برخورد با مسائل و چالش‌های مختلف، نظر و ایده‌های آنها از پایه‌های اصلی تصمیم‌گیری در خانواده است. افزون بر آن، دانش‌آموزان دختر مقطع دوازدهم شهر شیراز در این خانواده‌های معطف می‌آموزند که چگونه به صورت مستقل، با چالش‌ها و موانع برخورد کنند و در مقابل آنها، انعطاف‌پذیری از خود نشان دهند. چون فرزندان در خانواده‌های انعطاف‌پذیری، نظم و انضباط، کنترل و خشک و غیرقابل نقضی را در خانواده تجربه نکرده‌اند و دستورات زیادی به آنها، اعمال نمی‌شود. بنابراین، دانش‌آموزان دختر مقطع دوازدهم شهر شیراز از مقابله با مسائل چالش‌برانگیز ترسی ندارند، با آرامش درگیر حل مشکلات می‌شوند و به دنبال آن، از قدرت انطباق و سازگاری به صورت اثربخش استفاده می‌کنند. وجود این شرایط، احساس توانایی، کنترل عوامل درونی و بیرونی و سرانجام بهبود پایستگی تحصیلی را به دنبال خواهد داشت. در نتیجه، در خانواده‌های انعطاف‌پذیر، افزایش سازگاری، عملکرد مطلوب، توانایی انطباق با چالش‌های تحصیلی، اعتماد به نفس، افزایش توانایی حل مسئله و ارتباطات اجتماعی مناسب با همسالان زیاد است. بنابراین، انعطاف‌پذیری خانواده می‌تواند، سرزندگی تحصیلی را تبیین کند (سلطانی بناوندی، ۱۳۹۶).

دیگریافته بااهمیت این مطالعه نشان می‌دهد که ادراک از محیط کلاس تدبیر مثبت و معناداری بر پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز دارد. در راستا و همسو با تحقیقات قبلی (بایرام نژاد و یاراحمدی، ۱۳۹۹؛ بهرامی و بدری، ۱۳۹۶؛ محمدی، ۱۳۹۶)، این یافته بیانگر آن است که دانش‌آموزانی که ادراک مثبت از محیط کلاس دارند، می‌توانند با موفقیت از چالش‌ها و سختی‌های روزمره عبور کنند و التزام به تحصیل بیشتری را در فعالیت‌های نظیر برنامه‌ریزی، مدیریت تکالیف و پایداری از خود نشان می‌دهند (عظیمی، شهنی بیلاق و امبدیان، ۱۴۰۰). این نتیجه ارزشمند است؛ زیرا با آشکار ساختن نقش مثبت دهد ادراک از محیط کلاس بر پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز، به ادبیات موجود می‌افزاید در تبیین این یافته می‌توان گفت وقتی که دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز محیط یادگیری را به صورت مثبت تصور می‌کنند که باعث افزایش استقلال آنها می‌شود و محیط یادگیری را برای آینده خود سودمند تشخیص می‌دهند، از سازوکار مناسبی برای برخورد با چالش‌ها و انطباق با شرایط تحصیلی استفاده می‌کنند که منجر به موفقیت تحصیلی آنان می‌شود. همچنین اعتقاد بر این است که عوامل شناختی، مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده پایستگی تحصیلی و انگیزش تحصیلی هستند و ادراک دانش‌آموزان نسبت به محیط یادگیری از مهم‌ترین جنبه‌های شناختی که نقش مهمی در پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان دارد (بهرامی و بدری، ۱۳۹۶).

افزون بر این، یکی از نتایج برجسته این پژوهش، ارتباط معنی دار بین ادراک از محیط کلاس و پایستگی تحصیلی از طریق میانجی‌گری شکفتگی تحصیلی دختر پایه دوازدهم شهر شیراز است. این یافته قابل ملاحظه است؛ چرا که با ارائه شواهد معتبر و اساسی، دانش‌پیرامون نقش واسطه‌گری شکفتگی تحصیلی در چگونگی ارتباط ادراک از محیط کلاس با پایستگی تحصیلی را بسط می‌دهد. ادراک از محیط کلاس به دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز امکان می‌دهد تا به‌طور مستمر و پیوسته، شکفتگی تحصیلی خود را افزایش دهند. این امر به شکل مثبت به افزایش ظرفیت توانمندی دانش‌آموزان (پایستگی تحصیلی) برای هدایت اثربخش و پاسخگویی مناسب به ناسازگاری‌های تحصیلی خواهد انجامید (بازل خسروشاهی، ۱۳۹۸).

سومین یافته تحقیق حاضر اثر مستقیم حمایت تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز بر پایستگی تحصیلی آنان است. این رابطه در پژوهش حاضر مثبت و معنادار به دست آمد. این یافته با نتایج تحقیقات (فتحی و جمال‌آبادی، ۱۳۹۶؛ صابری فرد، ۱۳۹۸؛ حیاتی، ۱۳۹۹) همسوست. حمایت تحصیلی یک سازه چندبعدی است که نقش معلم-دانش‌آموزان، معلم-والدین و والدین-همسالان ترکیب‌هایی ایجاد می‌کند که این ابعاد در افزایش کیفیت و کمیت فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان نقش دارند. حمایت تحصیلی، نوعی حمایت اجتماعی است که حمایت معلمان، حمایت همسالان و حمایت والدین ابعاد آن می‌باشند (فتحی و جمال‌آبادی، ۱۳۹۶). در تبیین این یافته می‌توان گفت که حمایت مثبت والدین و معلم از استقلال و خودانگیزگی

دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز باعث افزایش انگیزه تحصیلی و خودکارآمدی آنان می‌شود و این امر به نوبه خود باعث ایجاد رضایت کلی از مدرسه و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود (حیاتی، ۱۳۹۹) و در نهایت پیشرفت تحصیلی آنان را افزایش می‌دهد.

میزان بالای حمایت تحصیلی ادراکی از سوی والدین و همبستگی آن با پایستگی تحصیلی با توجه به ویژگی‌های جامعه مورد تحقیق (شهر شیراز) و احتمال وجود ارزش‌های سنتی و اهمیت نقش خانواده در آن؛ قابل توجه باشد. در این محیط احتمالاً فرزندان به خانواده‌های خود احساس تعلق و وابستگی بیشتری دارند. والدین حامیانی دائمی و در دسترس برای فرزندان هستند و فرزندان نیز آنان را به‌عنوان اصلی‌ترین حامیان خود می‌دانند لذا وجود این ویژگی‌ها در دانش‌آموزان پایستگی تحصیلی آنان را افزایش می‌دهد.

چهارمین یافته تحقیق حاضر، اثر مستقیم شکفتگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز بر پایستگی تحصیلی است. این رابطه در پژوهش حاضر مثبت و معنادار به دست آمد. این یافته با نتیجه تحقیق عبدی و زندی پیام (۱۳۹۹) همسوست. بنابراین می‌توان از شکفتگی به‌عنوان یکی از عمده‌ترین عوامل در رشد نظام آموزشی نام برد. شکفتگی سازه‌ای در روان‌شناسی است که به نوع زندگی کردن توأم با خوش‌بینی دائمی در عملکردهای انسان اشاره دارد. شکفتگی با تمرکز، توجه و تعهد نسبت به تکلیف که از ویژگی‌های اصلی درگیری تحصیلی هستند، به‌طور مثبت رابطه دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت براساس نظریه انگیزشی مازلو، شکفتگی هم‌ردیف با نیاز سطح بالای خودشکوفایی در انسان است و مازلو معتقد است که خودشکوفایی را می‌توان از راه یادگیری و دانش به‌دست آورد. بنابراین وجود رابطه مستقیم و مثبت بین شکفتگی تحصیلی با پایستگی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز را می‌توان توجیه کرد. به دیگر سخن، دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز که شکفتگی تحصیلی بالایی دارند میزان مشارکت و پیشرفت تحصیلی بیشتری دارند و برعکس دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم شهر شیراز که پیشرفت تحصیلی بیشتری دارند، شکفتگی تحصیلی بالایی دارند (عبدی و زندی پیام، ۱۳۹۹). لذا چنین دانش‌آموزانی به توانایی‌های خود تکیه می‌کنند و خودکارآمدی بالایی دارند و برخورد با موانع و مشکلات تحصیلی، موارد مذکور را یک چالش در نظر می‌گیرند نه مانع (مارتین و مارش، ۲۰۰۸) و با استفاده از سازوکارهای مناسب و سازگاری فعال بر موانع و مشکلات تحصیلی غلبه می‌کنند و پایستگی تحصیلی خودشان را افزایش می‌دهند. پس وقتی دانش‌آموزانی که خودشکفتگی تحصیلی بالایی دارند، تکالیفشان را به‌صورت خودجوش انجام می‌دهند، نه تنها احساس خستگی و ناامیدی نمی‌کنند، بلکه احساس افزایش انرژی و نیرو می‌کنند و داشتن چنین احساسی در زمینه تحصیل باعث افزایش تلاش و پشتکار و در نهایت سبب افزایش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود این عوامل باعث بهبود پایستگی تحصیلی آنها

می‌شود. افزون بر این، خودشکفتگی تحصیلی باعث می‌شود تا دانش‌آموزان اعتقاداتی پیدا کنند که باعث توانایی شخصی شده و از مدرسه و محیط آن ارزیابی‌های مثبتی داشته باشند و در نتیجه انتظار نتایج مثبت را خواهند داشت. این امر موجب قوی شدن افراد در مقابل شرایط ناگوار می‌شود (عبدی و زندی پیام، ۱۳۹۹).

از مهم‌ترین یافته‌های تحقیق حاضر این است که شکفتگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع دوازدهم شهر شیراز در مدل مفهومی پیشنهادی نقش میانجی دارد. با توجه به نبود تحقیقات مشابه، مقایسه نتایج در راستای همسویی و ناهمسویی ممکن نیست. ولی این یافته مهم‌ترین یافته این تحقیق است و بسیار قابل توجه است؛ زیرا تحقیق حاضر مهم‌ترین مکانیزم‌هایی که از طریق بتوان پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان مقطع دوازدهم شهر شیراز افزایش داد از طریق شواهد تجربی نشان داد که تاکنون در هیچ یک از تحقیقات انجام گرفته در زمینه اثر حمایت تحصیلی، ادارک از محیط کلاس و انعطاف‌پذیری خانواده بر پایستگی تحصیلی چه در سطح ملی (داخل کشور) و چه در سطح بین‌المللی از طریق نقش میانجی شکفتگی تحصیلی مورد بررسی قرار نداده‌اند که این خلأ پژوهشی بزرگی در ادبیات تحقیق مربوط به متغیرهای مورد نظر بود که با انجام این تحقیق ادبیات تحقیق در پایستگی تحصیلی تا حد زیادی بسط یافت و این تحقیق کمک بزرگی از لحاظ شواهد تجربی و مبانی نظری به این ادبیات افزود.

با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده و تأیید شدن مدل مفهومی پیشنهادی پژوهشگران در این پژوهش، به لحاظ کاربردی می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه داد:

۱. براساس یافته "تأثیر مثبت و معنادار حمایت تحصیلی بر پایستگی تحصیلی" به مدیران مدارس پیشنهاد می‌شود که در "جلسه آموزشی معلمان" به معلمان محترم توصیه کنند که حمایت تحصیلی خود را از دانش‌آموزان خود افزایش دهند تا از این طریق پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان افزایش یابد.

۲. براساس یافته "تأثیر مثبت و معنادار ادارک از محیط کلاس بر پایستگی تحصیلی" به مدیران مدارس پیشنهاد می‌شود که جوّ باز و صمیمانه را با معلمان و دانش‌آموزان در مدرسه و کلاس‌ها ایجاد کنند و سخت‌گیری‌های بی‌مورد در مدرسه ایجاد نکنند.

۳. براساس یافته "تأثیر مثبت و معنادار انعطاف‌پذیری خانواده بر پایستگی تحصیلی" پیشنهاد می‌شود به والدین در مورد ارتباطات آزاد سبک مدیریت و رهبری دموکراتیک در خانواده و احترام به استقلال فرزندان آگاهی لازم ارائه شود.

به رغم نتایج مهم پژوهش حاضر، به علت محدودیت‌های این پژوهش، باید در تعمیم نتایج احتیاط کرد. از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود بودن جامعه آماری پژوهش به دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه (دانش‌آموزان دختر مقطع دوازدهم)، عدم اثبات رابطه علت و معلول در روش معادلات ساختاری و نداشتن اطمینان کافی به پاسخ‌های شرکت‌ها به دلیل ماهیت

خودگزارشی ابزارهای تحقیق اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی مدیریت کلاس به عنوان عوامل مربوط به مدرسه-مشارکت در فرایند تحصیل و سبک فرزندپروری به‌عنوان عوامل مربوط به خانواده و همسالان مؤثر بر پایستگی تحصیلی مورد بررسی قرار گیرد تا ضمن آزمون مفروضه‌های مطرح شده در نظریه‌های مرتبط، سهم هر یک از عوامل شناسایی و نیز به بررسی پیامدهای سرزندگی تحصیلی در پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان و دیگر گروه‌های جامعه از زوایای مختلف پرداخته شود. همچنین برای آزمون الگوهای مشابه و تعمیم یافته از نمونه‌های دیگری با سنین و مقاطع تحصیلی متفاوت استفاده شود.

فهرست منابع

- Abdi, A., Zandi Payam, A. (2020). Academic performance model based on academic identity, academic vitality, flourishing, academic self-efficacy. *Education in Medical Sciences*, 20 (39): 328-337. (Text in Persian)
- Azimi, K., Shahni Yilagh, M. And Omidian, M. (2021). The effect of best personal goals, socio-emotional learning and academic vitality on commitment to education through mediation of academic vitality: Developing and presenting a structural model in Iranian adolescents. *Quarterly Journal of Educational Thoughts*, 17 (2): 179-
- Bahrami, F. And Badri, m. (2017). The relationship between perception of learning environment and academic life with the mediating role of cognition, metacognition, achievement motivation and self-efficacy in students. *Cognitive Strategies in Learning*, 5 (9): 189-212.
- Basel Khosroshahi, N. (2019). *Investigating the perception of the classroom environment and the structure of the classroom goal orientation with the experience of blossoming of high school students in Khosrowshah*. Master Thesis in Educational Psychology, Payame Noor University, Tabriz Branch.
- Bayramnejad, H., Yarahmadi, Y., Ahmadian, H., Akbari, M. (2020). Develop a causal model of school satisfaction based on the perception of the classroom environment and the perception of teacher support with the mediating role of academic retention and academic conflict. *Journal of School-Virtual Learning*, 8 (3): 71-84 (Text in Persian).
- Benlahcene, A. (2021). Flourishing and Student Engagement in Malaysian University Students: The Mediating Role of Personal Best (PB) Goals. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 1-10.
- Datu, J. A. D., & Yuen, M. (2018). Predictors and Consequences of Academic Buoyancy: a Review of Literature with Implications for Educational Psychological Research and Practice. *Contemporary School Psychology*, 22(3), 207-212.
- Datu, J. A. D., Labarda, C. E., & Salanga, M. G. C. (2020). Flourishing is associated with achievement goal orientations and academic delay of gratification in a collectivist context. *Journal of Happiness Studies*, 21(4), 1171-1182.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D. W., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social indicators research*, 97(2), 143-156.

- Farid, A. And Ashrafzadeh, T. (2021). Explaining the cause of academic vitality based on teacher-student interaction, self-efficacy and academic hope. *Quarterly Journal of Educational Thoughts*, 17 (2): 203-2227.
- Fathi, D., Jamalabadi, M. (2017). Investigating the role of mediation of resilience in relation to academic support and academic vitality in students. *Teaching Strategies in Medical Sciences* 10 (4): 263-269 (Text in Persian).
- Golestaneh, M. And Behzadi, A. (2019). The effectiveness of positive psychology intervention training on increasing well-being, life expectancy and academic achievement and academic achievement of female students. *Journal of Applied Psychology*, 2 (50): 187-208.
- Harter, S. (1981). A new self-report scale of intrinsic versus extrinsic orientation in the classroom: Motivational and informational components. *Developmental psychology*, 17(3), 300.
- Henderson-King, D., & Smith, M. N. (2006). Meanings of education for university students: Academic motivation and personal values as predictors. *Social Psychology of Education*, 9(2), 195-221.
- Hosseini Barzanji, A., Kurd, B. (2021). The relationship between self-fulfillment and self-compassion among Iranian and Swedish students (intercultural study). *Journal of Educational Studies*, Volume 18, Number 41, 49-65(Text in Persian).
- Jafari, L., Hejazi, M., Sobhi, A. (2020). Investigating the relationship between academic resilience and students' academic performance and mediating academic meaning. *Journal of School Psychology*, 9 (3), 35-49 (Text in Persian).
- Karimzadeh Mohammadabadi, M. (2020). Evaluation of the effectiveness of mindfulness on academic retention, burnout and cyber bullying. *Journal of New Advances in Psychology, Educational Sciences and Education*, 3 (24):104-130 (Text in Persian).
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2008). Academic buoyancy: Towards an understanding of students' everyday academic resilience. *Journal of school psychology*, 46(1), 53-83.
- Martin, A. J., Burns, E. C., Collie, R. J., Bostwick, K. C., Flesken, A., & McCarthy, I. (2021). Growth goal setting in high school: A large-scale study of perceived instructional support, personal background attributes, and engagement outcomes. *Journal of Educational Psychology*.
- Mohammadi, Amina (2017). *The relationship between quality of school life and perception of the classroom environment with students' academic vitality*. Master Thesis in Educational Psychology. Mohaghegh Ardabili University.
- Moradi siah afshadi M, Ghasemi N, Ghamarani A (2015). Evaluating the validity and reliability of flourishing scale and determining the relation between flourishing and academic achievement in students of medicine school. *Iranian Journal of Medical Education*. 15:330-337 (Text in Persian)
- Moradi Siah Afshadi, M., Ghasemi, N., Qamrani, A. (2015). Evaluating the validity and reliability of the flourishing scale and determining the relationship between flourishing and academic achievement in medical students. *Iranian Journal of Medical Education* 15: 330-337
- Najafipour, S. A., house killing, A., Homayouni, A.R. (2021). Modeling the relationship between metacognitive burdens and mediating perceptions of the

- classroom environment over academic life. *Journal of Educational Strategies in Medical Sciences*, 14, (2): 1-9.
- Najafipour, S. A., Khaneh Kashi, A., Homayouni, A. (2021). Modeling the relationship between metacognitive burdens and mediating perceptions of the classroom environment over academic life. *Journal of Education Strategies in Medical Sciences*, 14(2) : 1-9 (Text in Persian)
- Saberi Fard, Afshin (2019). *The Relationship between Perception of Classroom Management Style and Teachers' Academic Support with Academic Vitality of Students with Learning Disabilities*. M.Sc. Thesis. Mohaghegh Ardabili University
- Salehi, R. (2021). Investigating the role of parents 'involvement in students' academic retention through mediation of academic satisfaction and desire. *Journal of School Psychology*, 10 (1), 147-166 (Text in Persian)
- Samari Safa, J.; Dashti Esfahani, M.; Purdell, M. (2021). Developing a model of academic vitality based on the relationship with school, emotional atmosphere of the family, motivation, and self-efficacy and academic involvement of students. 20 (77) : 225-256 (Text in Persian).
- Sands, T. & Plunkett, S. W. (2005). A New Scale to Measure Adolescent Reports of Academic Support by Mothers, Fathers, Teachers, and Friends in Latino Immigrant Families. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 27: 244-253.
- Shakeri, S. (2003). *The effect of family flexibility on mental health of high school students in Shiraz*, Master Thesis in Psychology, Shiraz University.
- Soltani Banavandi, E., Askarizadeh, Q. (2020). Predicting academic vitality based on family flexibility and mindfulness mediated by critical thinking. *Iranian Journal of Medical Education*, 20 (14) : 116-126 (Text in Persian).
- Soltani Banavandi, E., Khezri Moghadam, N., Bani Asadi, H. (2017). Exploring the structures of positivist psychology: Predicting academic vitality based on the meaning of life. *Journal of Education Strategies in Medical Sciences*, 10 (4) : 277-287 (Text in Persian).
- Zeinali, S., Akbari, B., Sadeghi, A., and the Purdell, L. (2020). Structural model of the relationship between transformational capitals, academic achievement and academic well-being, behavioral inhibition mediated by academic retention in students volunteering to enter universities. *Social Health Research Quarterly*, 8 (1): 1-12 (Text in Persian).

